

Asia: VM119:00/2018

Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien velkaantumista

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot mietinnöstä

Bank Norwegian kiittää valtiovarainministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto työryhmän mietintöön ”Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien velkaantumista”.

Bank Norwegian on vuonna 2007 perustettu norjalainen pankki. Tuotevalikoimiimme kuuluvat vakuudettomat kulutusluotot, luottokortit ja säästötilit. Harjoitamme liiketoimintaa Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa. Asiakaskantamme on kasvanut tasaisesti ja meillä on tällä hetkellä yli 1,6 miljoonaa asiakasta.

Bank Norwegianin luotonmyöntö perustuu ammattitaitoon, joka on ollut välttämätöntä vakaan ja kannattavan pankkitoiminnan kannalta. Ammattitaitoinen luotonmyöntö perustuu kuluttajan maksukyvyyn selvittämiseen, jotta myönnetyt luotot pystytään maksamaan takaisin. Kaikki lainahakemukset tarkistetaan luotonvalvojalla, riippumatta lainan suuruudesta. Samalla luotonanto suojelee haavoittuvia kuluttajia vastuuttomalta lainanotolta.

Työryhmän mietinnössä viitataan Finanssivalvonnan selvitykseen luottokelpoisuuden arvioinnista. Bank Norwegian ei ole tietoinen Finanssivalvonnan havaitsemien puutteiden laajuudesta luotonmyöntökriteereissä tai kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnissa. Katsomme, että olisi tarkoituksenmukaisempaa puuttua selvityksessä esiin tulleiden yksittäisten toimijoiden luotonmyöntökäytäntöihin, kuin lainsäädännöllä rajoittaa koko toimialaa.

Bank Norwegian on samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että kotitalouksien ylivelkaantumista on syytä ehkäistä. Useat ehdotetuista keinoista estävät kuitenkin monelta kuluttajaryhmältä mahdollisuuden saada luottoa. Vakaa ja toimiva talous perustuu hyvin toimivaan luotonsaantimahdollisuuteen. Lainsäädännöllä ei tulisi rajoittaa ominaisuuksiltaan erilaisten

luottotuotteiden, kuten asuntolainojen tai luottokorttien, luotonmyöntökriteereitä kaavamaisesti. Lainsäädännöllä ei myöskään pitäisi estää kokonaisten kuluttajaryhmien oikeutta turvallisiin luottotuotteisiin, kuten luottokorttiin. Jos lainsäädännöllä on tarkoitus estää kuluttajia ottamasta luottoa muiden luottojen maksamiseksi, suunnitellut toimenpiteet eivät kohdistu oikein vaan rankaisevat turhaan suurinta osaa luottokelpoisia kuluttajia.

Haluamme myös nostaa esiin huolestamme usean uuden säännöksen käyttöönottamisesta samanaikaisesti. Tämä saattaa aiheuttaa rahoitusmarkkinoilla merkittäviä ja äkillisiä seurauksia, joita ei olla etukäteen ennakoitu. Tällöin myös yksittäisen muutoksen vaikutusta on vaikea arvioida.

Lisäksi haluamme kiinnittää huomioita siihen, että kuluttajaluottoja koskevaa lainsäädäntöä on juuri uudistettu 1.9.2019 voimaantulleella sääntelyllä, jonka vaikutuksista luottomarkkinoihin ei toistaiseksi ole tietoa. Bank Norwegianin mielestä esitetyt laajakantoiset muutokset eivät ole kannatettavia ennen kuluttajansuojalain hintasääntelymuutoksista saatujen kokemusten analyysia.

Löydämme ehdotetuista kotitalouksien velkaantumista ehkäisevistä keinoista yhtäläisyyksiä Norjan lainsäädännön kanssa. Norjassa on esimerkiksi viimevuosien aikana uusittu kulutusluottoihin liittyvää lainsäädäntöä, otettu käyttöön kotitalouksien kokonaisvelkamäärää rajoittava enimmäisvelkasuhde sekä velkarekisteri. Nostamme vastauksessamme esiin Norjasta saamamme kokemuksen mukana tulleita seikkoja.

Norjassa otettiin käyttöön velkarekisteri 1. heinäkuuta 2019. Kokemuksemme velkarekisteristä ovat olleet positiiviset. Muun muassa seuraavat hyödyt on saavutettu velkarekisterin ansiosta:

- Velkarekisterin ansiosta luottopäätökset ovat entistä tarkempia ja perustuvat kattavaan ja ajan tasalla olevaan tietoon.
- Velkarekisterin ansiosta ylivelkaantumassa olevat luotonhakijat ovat aiemmin tunnistettavissa.
- Luottopetokset ovat vähentyneet huomattavasti, sillä myönnettyistä vakuudettomista luotoista lähetetään tieto velkarekisteriin.
- Velkarekisteri on pysäyttänyt norjalaisten luottokannan kasvun.

Norjasta saamamme kokemuksen perusteella näemme velkarekisterin käyttöönoton tärkeämpänä kuin luotonmyöntöä koskevan yksityiskohtaisen sääntelyn. Pelkästään velkarekisterin käyttöönotto on ehkäissyt kotitalouksien velkaantumista, sillä pankit saavat ajankohtaiset tiedot lainahakijan luotoista ja pankit pystyvät tekemään kattavien tietojen ansiosta parempia luottopäätöksiä. Velkarekisterin käyttöönoton seurauksena myös kulutusluottoihin liittynyt aggressiivinen markkinointi on vähentynyt huomattavasti.

Norjassa enimmäisvelkasuhdetta laskettaessa otetaan huomioon luottokorttien luottorajat eikä todellisuudessa käytettyä luottoa. Tämän vuoksi kotitalouksien kokonaisvelkamäärää rajoittava enimmäisvelkasuhde on luottokorttien yhteydessä vääristävä. Bank Norwegianin kokemuksen mukaan luottokorttia käytetään pääsääntöisesti maksukorttina. Tilastoidemme mukaan 95-99 % maksaa käytetyn luoton takaisin korottoman maksuajan sisällä ja noin 80 % myönnetystä luottorajasta on käyttämättä. Käyttämätön luotto takaa monelle kotitaloudelle joustavuutta talouteen, jota voi käyttää yllättävien menojen maksamiseen.

Lainasäädännössä on myös rajoitettu luottojen takaisinmaksuajan pituutta. Uuden lainsäädännön mukaan Norjassa vakuudeton kulutusluotto pitää maksaa takaisin 5 vuodessa. Tämä estää monen luottokelpoisen hakijan mahdollisuuden saada lainaa, koska lainan kuukausilyhennys nousee monen hakijan osalta liian suureksi lyhyellä takaisinmaksuajalla. Luoton saanti on näin ollen vaikeutunut myös hyvätuloisten osalta. Teettämämme tutkimuksen mukaan luottoa haetaan yleensä yllättävän menon seurauksena. Hammaslääkäri, autonkorjaus tai kattoremontti ovat tyypillisiä esimerkkejä yllättävistä menoista, jotka pitää saada maksettua hyvinkin lyhyellä varoitusajalla. Keskivertoa enemmän tienaava asuntolainallinen yksinhuoltaja ei lainsäädännön myötä voi saada luottoa, koska lainan kuukausilyhennys nousee liian suureksi hänen maksuvaraansa nähden.

Norjassa lainojen yhdistämistä varten hankittavaan lainaan saa tehdä poikkeuksen ja takaisinmaksuajan voi sopia yli viideksi vuodeksi. Lainojen yhdistäminen ei lisää kotitalouksien kokonaisvelkamäärää, mutta pienentää kuukausittaisia kustannuksia.

Huomiot keskeisistä ehdotuksista

Bank Norwegian puoltaa velkarekisterin ja tulorekisterin käyttöönottoa. Tämä mahdollistaa entistä tarkempien luottopäätösten antamisen. On tärkeää, että velkarekisterissä on kaikki asiakkaan velat. Velkarekisterin ja tulorekisterin tiedot tulisi olla saatavilla, jos luotonmyöntöä koskevat lakiehdotukset astuvat voimaan. Olisi tärkeää ottaa huomioon, että tulorekisteristä saadut tiedot ovat ajantasaiset, jotta voidaan ottaa huomioon henkilön muuttunut elämäntilanne ja tulotaso tulorekisteristä saaduista tiedoista.

Viitaten Norjasta saamiimme kokemuksiin kohdassa ”Yleiset huomiot mietinnöstä”, velkarekisteri toisi monia hyötyjä ylivelkaantumisen ehkäisemiseen. Ehdotamme ensisijaisesti velkarekisterin käyttöönottoa, jonka jälkeen arvioitaisiin velkarekisterin vaikutukset ja sen jälkeen mahdollisesti tehtäisiin uusi selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien liiallista velkaantumista.

Norjassa velkarekisterin käyttöönotto tapahtui pankkien osalta alle viidessä kuukaudessa. Toivomme velkarekisterin pikaista käyttöönottoa, riippumatta muista suunnitelluista lakiehdotuksista.

1. Laki luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Kuluttajaluotonantoon aiemmin säännelty 20 prosentin korkokatto yhdistettynä nyt ehdotettuihin tarkempiin määräyksiin maksukyvyttömyystodennäköisyyden enimmäisraja-arvoista aiheuttaisi päällekkäissääntelyä, jonka tarpeellisuus ja tarkoitusperä jää avoimeksi. Lisäksi, kuten edellä on todettu, Bank Norwegianin mielestä esitetyt laajakantoiset muutokset eivät ole perusteltuja ennen 1.9.2019 voimaantulleiden hintasääntelymuutoksista saatujen kokemusten analyysia.

Enimmäisvelkasuhteen rajoittaminen 4,5 kertaa bruttotulojen määräksi on tiettyjä luottokelpoisia asiakasryhmiä, kuten pienituloisia, sesonkityöläisiä, opiskelijoita, tai pariskuntia, joiden tulot ja luotot lasketaan yhteen enimmäisvelkasuhdetta laskettaessa, syrjivä keino. Enimmäisvelkasuhde rajoittaa esimerkiksi kuluttajan oikeutta omistaa useita luottokortteja eri toimittajilta. Tämä voi tarpeettomasti estää niiden kuluttajien valintamahdollisuuksia, jotka eivät täytä tuloja koskevia lainsäädännön vaatimuksia. Tämä vähentää sekä kilpailua markkinoilla että kuluttajan etuja.

Enimmäisvelkasuhde ei sinällään estä kuluttajaa ottamasta uutta luottoa. Ennakoitua suurempi lasku tai maksuvelvoite taikka olosuhteiden muutos voi johtaa kuluttajan maksukyvyttömyyteen. Toisin sanoen kuluttajalla voi olla maksuvelvoitteita, mutta hänelle ei ehdotettujen muutosten toteutuessa anneta mahdollisuutta tällaisten menojen maksamiseen luotolla pienemmissä erissä. On perusteltua olettaa, että monet käyttävät luottolimiittejä väliaikaisesti maksaakseen velvoitteita, jotka muuten olisivat menneet perintään. Ehdotuksessa ei lainkaan huomioida sitä, että kuluttajien luotonsaannin rajoittaminen esitetyllä tavalla johtaa luottotappioiden kasvuun, vaikka tilapäiset maksuvalmiusongelmat voitaisiin ratkaista tarjoamalla riittävästi väliaikaista luottoa.

2. Laki Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta

-

3. Laki Finanssivalvonnan valvontamaksusta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Laki eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä

-

5. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 5 luvun 1 §:n ja 7 luvun 1 §:n muuttamisesta

-

6. Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta

-

Oikeusministeriön asetus kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnissa käytettävistä oletuksista

Lähtökohtaisesti luotonannon tulisi perustua luotonsaajan luottokelpoisuuden arviointiin eikä luoton käyttötarkoituksen tulisi yksin määrittellä luotonmyönnön kriteereitä. Kuluttajan tulee itse saada

päättää luoton käyttötarkoitus, poikkeuksena tietenkin rikollisen toiminnan rahoittaminen tai uhkapelaamiseen menevä luotto, jonka estämiseen pankeilla on taas joukko muita ratkaisuja. Ehdotetuissa säännöksissä ei ole tuotu esille tai käsitelty sitä, mitkä ovat mahdolliset seuraamukset kuluttajalle virheellisen käyttötarkoituksen ilmoittamisesta taikka millä tavalla luotonantaja käytännössä tarkastaa ilmoitetun käyttötarkoituksen luotettavasti.

Kokemuksemme mukaan 77 %:a Bank Norwegianin myöntämistä kulutusluotoista maksetaan takaisin 3,5 vuoden sisällä, riippumatta alkuperäisestä takaisinmaksuajasta. Luottoa tarvitaan yleensä tilapäisen maksuvalmiusongelman ratkaisuksi, jolloin luotonmyöntöhetkellä kuukausierän suuruus on ratkaiseva tekijä. Tämä takaa joustavuutta kuluttajan taloustilanteeseen. Tiukat säännökset takaisinmaksuajasta estävät turhaan luottokelpoisten kuluttajaryhmien luotonsaantimahdollisuuksia.

Ehdotuksessa ei myöskään käsitellä sitä, miten esitetyt kaavamaiset oletukset vaikuttavat kuluttajien lainoja koskeviin uudelleenjärjestelyihin. Järjestelylainassa kuluttaja yhdistää velkansa usealta rahoituslaitokselta yhdeksi saadakseen lainan kulut pienemmiksi. Tällöin pidempi takaisinmaksuaika auttaa kuluttajaa saamaan talouden tasapainoon.

Bank Norwegianin mielestä ehdotettu vuoden takaisinmaksuaika jatkuvalla luotolle on liian ankara ja johtaa alhaisiin luottorajoihin tai ei mahdollista jatkuvan luoton saantia ollenkaan. Alhainen luottoraja ei riitä esimerkiksi perheen lomamatkan maksamiseen luottokortilla, joka voi olla perusteltua kuluttajan oikeusturvan kannalta. Luottokortti on turvallinen maksuväline, jota vaaditaan enenevässä määrin moneen eri ostopaikkaan. Esimerkiksi monet autovuokraamot eivät useimmiten hyväksy maksuvälineeksi muuta kuin luottokortin. Verkko-ostojen yleistyessä luottokortti takaa paremman suojan kuluttajalle. Luottokortilla maksaminen turvaa kuluttajan rahoja muun muassa tilanteissa, joissa myyjä menee konkurssiin tai verkkokauppa ei koskaan lähetä tilattua tuotetta. Mainittu ei ole mahdollista, jos ehdotetun sääntelyn vuoksi luottokortin luottorajan jää niin alhaiseksi, että sillä ei voi maksaa suuria ja merkittäviä ostoksia myyjän maksukyvyttömyysriskin kattamiseksi.

Markkinoilla on tarjolla monia luottokortteja, joihin sisältyy erilaisia etuohjelmia. Yksi kortti sopii parhaiten matkustamiseen siihen sisältyvän matkavakuutuksen vuoksi, kun taas toisella saa etuja polttoaineen tai ruokaostosten yhteydessä. Laaja valikoima antaa kuluttajalle mahdollisuuden käyttää heille parhaiten sopivaa korttia, eikä kuluttajaa pitäisi lukita tarpeettomasti yhteen korttiin ja sen etuihin. Luottokortit tuovat myös tarvittaessa joustoa kotitalouksien talouteen.

Nord Anni
Bank Norwegian As